

Ulkoministeriön Ihmisoikeudet ulkopolitiikassa -verkoston kokous 28.11.2018

Terhi Heinilä, pääsihteeri, Naisjärjestöjen Keskusliitto

Hyvät Ulkoministeriön Ihmisoikeudet ulkopolitiikassa –verkoston jäsenet, puheenjohtaja Anne Sipiläinen

Kiitos kutsusta tulla puhumaan teille hyvät **ulkoministeriön Ihmisoikeudet ulkopolitiikassa** –verkoston jäsenet ja siitä, että teemaksi on valittu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen Suomen ulkopolitiikassa.

Olen luvannut tänään tuoda esiin teemoja tasa-arvoon liittyvistä kansainvälisistä trendeistä, Naisjärjestöjen Keskusliiton toiminnasta sekä mahdollisia näkemyksiä tai kokemuksia tasa-arvokysymyksistä osana Suomen ulkopolitiikkaa.

Naisjärjestöjen Keskusliitto, 59 jäsenjärjestöä, 400 000 jäsentä. Tavoitteena on naisten aseman ja oikeuksien, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien edistäminen yhdessä jäsenjärjestöjen kanssa. Puheenjohtajaksi valittiin viime viikolla järjestetyssä vuosikokouksessa jatkamaan kolmivuotiskaudelle **Eva Biaudet**.

Naisjärjestöjen Keskusliitto on **perustettu ICW:n International Council of Women jäseneksi 1911**. Tällä hetkellä naisjärjestöillä on toiveet ja haaveet laajemmasta kansainvälisestä työstä kuin mitä naisjärjestöjen rahoitus mahdollistaa. Osallistumme vuosittain YK:n naisten asema -toimikunnan CSW-istuntoihin ja eurooppalaiseen naisjärjestöjen European Women's Lobby kokouksiin, seuraamme EU:n tasa-arvopolitiikkaa sekä puheenjohtajan, hallituksen jäsenten ja jäsenjärjestöjen kautta monissa muissa kansainvälisissä toimielimissä ja järjestöissä.

Seuraamme kansainvälistä keskustelua herkällä korvalla ja mietimme säännöllisesti kansainvälisten tapahtumien ja viestien vaikutuksia kansalliseen tasa-arvopolitiikkaan ja naisten oikeuksien edistämiseen.

Naisten oikeuksien globaalit trendit ja haasteet

Globaalisti, Euroopan unionissa ja Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGEn mukaan myös Suomessa sukupuolten tasa-arvo on ottanut takapakkia. UN Women on laskenut, että tällä vauhdilla kestää 270 vuotta saavuttaa sukupuolten tasa-arvo! Tämä huolimatta monista kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista, joita ovat mm. YK:n *Kaikkinaisen* naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (*CEDAW*), *Istanbulin sopimus*, Pekingin julistus ja toimintaohjelma.

Suurvaltojen poliittiset valinnat ja päätökset, konservatiivisten arvojen nousu, seksuaalisen häirinnän #metoo ovat vaikuttaneet siihen, että naisten oikeudet ovat tällä hetkellä ajankohtainen teema niin maailmalla kuin meilläkin.

Presidentti Trump on mm. sanonut, että Yhdysvalloissa abortin ottaneita naisia tulisi rangaista, ehdottanut muutosta Title X:een, joka voisi estää lain perusteella **rahoitusta saavia lääkäreitä** ohjaamasta naisia aborttiklinikoille. Trump allekirjoitti vuonna 2017 lain, joka sallii osavaltioiden poistaa rahoituksen turvallisia abortteja tekeville klinikoilta. Tämä esti myös rahoituksen naisten muuta terveydenhuoltoa, kuten syöpäseulontoja, raskauden ajan tutkimuksia ja seksuaalikasvatusta tekeville klinikoille.

Toukokuussa 2017 voimaan tuli nk. **Global Gag Rule** -asetuksen, joka leikkaa rahoitusta kansainvälisistä perhesuunnittelu- ja lisääntymisterveysohjelmista, mm. kansainvälisen perhesuunnittelujärjestö IPPF:n ja YK:n väestörahoitus UNFPA:n työltä. Asetus vaikuttaa paitsi seksuaali- ja lisääntymiskasvatusta antaviin klinikoihin myös mm. malarian, tuberkuloosin ja HIV/AIDS:n hoitoon.

Samoin presidentti Trump poisti ohjeistuksen siitä, miten college'ssa ja yliopistoissa tulee puuttua **seksuaaliseen väkivaltaan kampuksilla**.

Naisia halveksiva retoriikka on varmasti osaltaan vaikuttanut naisiin kohdistuvan vihapuheen lisääntymiseen. **Viharikokset** ovat tutkitusti lisääntyneet Yhdysvalloissa lähes viidenneksen vuonna 2017 (mm. seksuaalinen suuntautuneisuus, syntyperä, uskonto).

On myös huomattava, että **Venäjällä** naiset jätettiin kotona tapahtuvan väkivallan armoille, kun perheväkivalta poistettiin rikoslaita vuonna 2017. Jos luita ei väkivallassa rikkoutu eikä väkivallan voida todistaa kestäneen yli vuoden ajan, ei vankilatuomiota tule. Jos oikeus on uhrin puolella, voi tekijä saada sakkotuomion.

Kaikki tämä on saanut aikaan laajan naisten vastaliikkeen, sen, että naiset lähtivät kaduille ympäri maailmaa. Pelkästään Yhdysvalloissa naisten marsseihin viime vuonna osallistui 5 miljoonaa ihmistä. Yhdysvaltojen kongressivaaleissa marraskuussa 2018 ehdolla oli ennätysmäärä naisia ja erityistä oli vaalissa läpi menneiden naisten moninaisuus: edustajainhuoneeseen valittiin ensimmäisen alkuperäisväestöön kuuluvat naiset, ensimmäiset musliminaiset, ensimmäinen pakolaisnainen ja ensimmäiset alle kolmekymppiset naiset.

Kahtena viime vuonna on keskusteltu naisten oikeuksista enemmän kuin koskaan. Seksuaalista häirintää ja väkivaltaa vastustavan, globaaliksi vallankumoukseksi kuvatun #metoo -kampanjan vaikutukset näkyvät ympäri maailman. Seksuaalisen häirinnän laajuus ja vaikutukset ovat olleet uskomattoman suuret. Suomessakin seksuaalista häirintää on selvitetty laajasti aina mm. eduskuntaa, ulkoministeriötä, puolustusvoimia, kouluja, kulttuuri- ja urheiluelämää myöten.

Globaalisti keskeisiä teemoja ovat seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet, *lapsiavioliitot*, pakkoavioliitot, tyttöjen koulutus, naisten lukutaito, digitaaliset valmiudet ja mahdollisuudet, pääsy internetiin, sukuelinten silpominen (FGM), naiset ja tytöt pakolaisina, naisten maanomistus- ja perintöoikeudet, naisten mahdollisuus estää ilmastonmuutosta ja muuttoliikettä, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt, vammaiset naiset, alkuperäiskansojen naiset.

Esimerkkinä lapsiavioliitot

Vaikka useimmat maailman maat ovatkin sitoutuneet lapsiavioliittojen lopettamiseksi, joka kolmas tyttö kehitysmaissa, yhteensä 12 miljoonaa vuosittain, avioituu ennen 18 vuoden ikää. Tämä tarkoittaa sitä, että juuri tänään yli 39 000 tyttöä ympäri maailmaa naitetaan *alikäisenä avioliittoon. Lainsäädännöistä huolimatta liian harva maa käytännössä pystyy valvomaan*

lapsiavioliittojen kieltoa. Lapsiavioliitot ovat lisääntyneet **erityisesti pakolaisalueilla**, joissa tytöt järjestetään hyvin nuorina avioon.

Tytöt joutuvat avioon usein vasten omaa tahtoaan. Avioliitto saattaa olla kulissi pakkotyölle, prostituutiolle tai muulle hyväksikäytölle. **Pääsyyt lapsiavioliitoille maailmalla ovatkin äärimmäinen köyhyys ja sukupuolten välinen epätasa-arvo.** Suurin osa avioliittoon joutuvista tytöistä tulee köyhästä perheestä, he ovat heikosti koulutettuja ja asuvat maaseudulla. **90 prosenttia maailman teinraskauksista tapahtuu lapsiavioliitoissa.** Näillä tytöillä on kaksinkertainen todennäköisyys kuolla raskauden tai synnytyksen aikana kuin aikuisilla naisilla.

Paras keino ehkäistä lapsiavioliittoja kehittyvissä maissa on naisten koulutus. Pelkästään mobiiliteknologia voisi nostaa kehittyvissä maissa 5,3 miljoonaa naista lukutaidottomuudesta vuoteen 2020 mennessä. **On myönteistä, että tytöt yhä useammin voivat kouluttautua.** Kuitenkin tytöt joutuvat poikia paljon useammin päättämään koulun ensimmäisten luokkien jälkeen, eikä koulunkäynnin jatkaminen ole mahdollista.

On huomattava, että lapsiavioliitot ovat yleisiä myös Yhdysvalloissa, kärjessä osavaltioista on Teksas. Vuosina 2000-2010 yhteensä 250 000 alaikäistä avioitui, pääosin tyttöjä ja useimmiten puoliset ovat huomattavasti vanhempia miehiä. Tämä uskonnosta ja etnisestä taustasta riippumatta.

Maailmassa on 214 miljoonaa naista, jotka haluaisivat käyttää turvallista ja tehokasta ehkäisyä, mutta heillä ei ole sitä varten tietoa, ehkäisymenetelmiä tai siihen varaa.

Pienempi lapsiluku antaa valmiuksia kohdata myös ilmastonmuutoksen aiheuttamia ongelmia. Väestönkasvu keskittyy alueille, jotka ovat erityisen alttiita ilmastonmuutoksen aiheuttamille ääri-ilmiöille. Tutkimusten mukaan miljoonat näillä alueilla elävät naiset haluaisivat vähemmän lapsia, mutta heille ei ole tarjolla riittäviä palveluita.

Naisten oikeuksien trendit ja haasteet Euroopan unionissa

Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet

Konservatiiviset arvot ovat nousseet myös Euroopassa. **Eriyisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia vastustavat ryhmät ovat kasvattaneet voimiaan.** Tämä heikentää erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien naisten ja tyttöjen mahdollisuuksia saada tarvitsemiaan palveluja ja tietoa.

Esimerkiksi **Agenda Europe** -liike on vahvistunut EU:n sisällä. Liikkeen tavoitteena on "palauttaa luonnollinen järjestys Eurooppaan", eli kieltää mm. aborttioikeus, vähemmistöjen oikeudet, avioero, ehkäisy ja seksuaalikasvatus. Vastaavia liikkeitä on Euroopassa lähes 500.

Seksuaalikasvatuksen, terveyspalveluiden sekä ehkäisyvälineiden saatavuuden takaaminen antaa ihmisille mahdollisuuden vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Seksuaalioikeuksien toteutuminen lisää tasa-arvoa ja vähentää köyhyyttä.

On välttämätöntä, että naisilla on oikeus päättää omasta kehostaan. Ellei naisilla ole valtaa päättää omasta itsestään, mistä sitten saamme päättää? Seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeudet ovat ihmisoikeuksia ml. oikeus turvalliseen aborttiin.

Olemme myötäeläneet koskettavia hetkiä, kun **Irlanti kansanäänestyksellä**, lähes puolellatoista miljoonalla äänellä, **muutti perustuslakiaan aborttioikeuden sallimisen puolesta**. Abortin kriminalisointi on pakottanut Irlannin naiset vuosikymmenten ajan matkustamaan Iso-Britanniaan raskaudenkeskeytyksiin, turvautumaan laittomiin abortteihin, vaarantamaan terveytensä ja tulevaisuutensa ja syyllistymään rikokseen.

On kuitenkin huomattava, että samalla saarella **Pohjois-Irlannissa on edelleen voimassa vuonna 1861 voimaan tullut aborttilainsäädäntö**. Kun Irlannissa abortin sallimiseen vaadittiin kansanäänestys, Pohjois-Irlannin tulisi vain hyväksyä olemassa oleva Iso-Britannian lainsäädäntö.

Naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova CEDAW-komitea ja komitean aiempi jäsen professori **Niklas Bruun** muistuttavat, että **Iso-Britannia rikkoo vakavasti naisten oikeuksia ja syyllistyy epäinhimilliseen kohteluun Pohjois-Irlannissa**. Irlannin lisäksi abortti on laitton Kyproksella ja Maltalla, ja aborttilainsäädäntö on erityisen tiukka esimerkiksi Puolassa.

Hälyttävää on, että **Norjan** hallitus pelaa naisten ihmisoikeuksilla. Norjan keskustaoikeistolainen pääministeripuolue Høyre lupasi marraskuussa 2018 Norjan kristilliselle kansanpuolueelle, että aborttioikeuden heikennyksistä voidaan keskustella. Lakia aiotaan kiristää tapauksissa, joissa raskaus halutaan keskeyttää 12. raskausviikon jälkeen sikiön vakavan perinnöllisen sairauden tai vamman vuoksi.

Seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeudet olivat vahvasti esillä **European Women's Lobbyn vuosikokouksessa** kesäkuussa. Samasta teemasta toisesta näkökulmasta keskusteltiin **seitsemännessä IWG-maailmankonferenssissa** Gaboronessa, Botswanassa toukokuussa. Kansainvälinen yleisurheiluliitto IAAF:n päätös testata testosteronitaso osalta naisjuoksijoita on herättänyt keskustelua. Voiko IAAF määrittellä, kuka on sopiva juoksuradoilla naiseksi, ja miltä tuntuu naisista, joiden testosteronitaso katsotaan liian korkeaksi? Mihin vedetään rajat naisten mahdollisten muiden ominaisuuksien kohdalta?

Naisten ihmisoikeudet eivät voi täysin toteutua ilman riittäviä terveystalvveluita. Kaikille on taattava turvallinen ja väkivallasta vapaa yhteiskunta. Kaikille yhdenvertaisesti on turvattava ihmisarvo ja ihmisoikeudet. Näistä teemoista puhui IWG-konferenssissa presidentti **Tarja Halonen**, joka on mm. ollut mukana korkean tason **Every Woman - Every Child** -ryhmässä laatimassa globaaleja naisten terveyden ja ihmisoikeuksien linjauksia.

Miten Suomesta tulee taas tasa-arvon mallimaa?

Voimme olla ylpeitä siitä, että naisten oikeudet ovat Suomen ulkopoliittikan prioriteettiteema ja kaikesta siitä tärkeästä työstä, joka Suomen ulkoministeriössä ja UM:n tukemana kansalaisjärjestöissä naisten ja tyttöjen aseman parantamiseksi maailmassa.

Suomen paikka tasa-arvon mallimaana on kuitenkin uhattuna. Kansainvälinen kilpailu naisten oikeuksien mallimaan paikasta on kiristynyt. Ilman pikaisia kansallisia uudistuksia asemamme naisten oikeuksien kärkimaana ei enää toteudu. Viime vuosina suuri joukko maita on systemaattisesti ja näkyvästi edistänyt naisten oikeuksia. Viime CSW-kokouksessa feminismin

ykkösmaiksi ilmoittautuivat näkyvästi muiden Pohjoismaiden lisäksi mm. Kanada, Ranska, Iso-Britannia, Uusi-Seelanti, Australia, Irlanti ja Viro.

Euroopan tasa-arvoinstituutin tasa-arvoindeksi osoittaa, että tasa-arvo voi ottaa myös takapakkia. Suomi on aiemmin ollut EU-maiden vertailun kärkisijoilla, sijoittui viime vuonna yhteispisteissä kolmanneksi ja muut maat ovat kirmässä Suomen ohi. Suomen pisteet laskivat edellisvuosista **vallan ja ajankäytön tasa-arvossa**. Naisten osuus eduskunnassa ja hallituksessa sekä Suomen Pankin johtotehtävissä on laskenut.

Tasa-arvo vaatii tekoja!

Ulkoministeriö osallistui Naisjärjestöjen Keskusliiton ja tasa-arvoasiain neuvottelukunnan 100 tasa-arvotekoa -hankkeeseen ja teki Suomen itsenäisyyden juhlavuonna **upeat 150 tasa-arvotekoa ympäri maailmaa**. On tärkeää, että nyt myös ulkoministeriön kehityspolitiikan tulosraportti tarkastelee tasa-arvon edistymistä ja kehitysrahoituksen jakautumista sukupuolen mukaan. Tämä oli yksi ulkoministeriön tasa-arvotekoista.

Jatkamme tasa-arvotekojen työtä hankkeessa **Tasa-arvotekoilla vaikuttavuutta**. Tavoitteenamme on syventää, monistaa ja mallintaa jo tehtyjä tasa-arvotekoja. Lähes 40 kumppanitahoa jatkavat mukana ja presidentti **Tarja Halosen** johtama korkea-arvoinen Tasa-arvotekoilla vaikuttavuutta -foorumi tukee tätä työtä. Tasa-arvosuurlähettiläs **Katri Viinikka** on tämän foorumin jäsen. **Haastamme ulkoministeriön mukaan tähän tasa-arvotekojen jatkotyöhön.**

Sukupuolten tasa-arvon edistämisessä Suomen on verrattava itseään muihin Pohjoismaihin ja seurattava muita Pohjoismaita. Tarvitsemme kansallisia tasa-arvotekoja, keskeisiä uudistuksia, jotka oikeuttavat sukupuolen tasa-arvon ja naisten oikeuksien nostamisen esiin kansainvälisesti ja Suomen ulkopolitiikan prioriteettina ja ykkösbrändinä. Meidän tulee huolehtia, että teemme sellaisia päätöksiä, joista voimme olla maailmalla ylpeitä.

Tasa-arvo vaatii Suomessa seuraavia tekoja:

- **Tulevaan hallitukseen on nimettävä puolet naisia ministereiksi**, myös hallituksen avainpaikoille ml. pääministeri, ulkoministeri ja valtiovarainministeri.

Suomessa nainen on toiminut pääministerinä vähän yli vuoden ajan, mies 100 vuoden ajan; ulkoministerinä 5 vuoden ajan, mies 95 vuoden ajan. Nämä luvut ovat jatkuvan tarkastelun alla ja lasketaan mukaan indekseihin.

- **Perhevapaat on uudistettava** tasa-arvoisen vanhemmuuden ja työllisyyden edistämiseksi, isille korvamerkittyä osuutta tulee lisätä tuntuvasti.
- **Suostumus** on lisättävä rikoslakiin raiskauksen tunnusmerkiksi.
- **Translaki on uudistettava välittömästi.** Suomi on ainoa Pohjoismaa, jonka lainsäädäntö edellyttää sukupuoltaan korjaavilta lisääntymiskyvyttömyyttä.
- **Sitoutuminen kaikilla tasoilla seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksien eteenpäin viemiseen** kansallisesti, Euroopan unionissa ja globaalisti.
- Toimet naiseen kohdistuvan väkivallan estämiseksi ja poistamiseksi. **Istanbulin sopimuksen täysimääräinen toimeenpano.** Naisiin kohdistuva väkivalta on Suomen suurin ihmisoikeusloukkaus. Joka kolmas nainen joutuu lähisuhteessa väkivallan uhriksi.

- **Samapalkkaisuus ja palkka-avoimuus.** Naisjärjestöjen Keskusliitto esittää, että Suomeen on säädettävä Islannin mallin mukainen samapalkkalaki. Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että uuteen samapalkkaisuusohjelmaan on nykyisestä poiketen lisättävä selkeä prosentuaalinen tavoite ja konkreettisia toimenpiteitä palkkaeron kaventamiseksi.
- **Kehitysyhteistyön määrärahat, panostus naisiin.** Kehityspoliitikamme painopisteestä huolimatta vuodesta 2014 suomalaisten kehitysyhteistyöjärjestöjen mukaan pudotusta 44 prosenttia (238 miljoonaa euroa vähemmän tyttöjen ja naisten oikeuksiin).
- **Lapsiavioliittojen poistaminen Suomesta, pakkoavioliittojen purkaminen, kunniaväkivaltaan puuttuminen, ihmiskaupan ehkäisy**
- Asenteiden muutos, Suomessa perinteiset asenteet. Väestöliiton tutkimuksen mukaan tällä viikolla kolme neljäsosaa perheistä haluaa itse vapaasti ja joustavasti päättää ilman kiintiöitä.
- Naisjärjestöjen resurssit

Mitä tulisi tehdä?

1. Meillä on näihin **kansallisiin uudistuksiin** kaikki valmiudet ja mahdollisuudet. Niitä tarvitaan, jotta olemme kansainvälisesti uskottavia sukupuolten tasa-arvon edistämässä.
2. Tarvitsemme **päättäjien yksimielistä ja voimakasta sitoutumista** naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen.
3. Jatkaaksemme näkyvää roolia, myös Suomen myöntämällä **rahoituksella** kansainvälisille järjestöille ja kehitysyhteistyöhön on merkitystä.
4. **Kansainvälisen näkyvyys ja markkinointi, brändäys**

Muut Pohjoismaat näyttävät osaamista näkyvyydessä myös tasa-arvon saralla. Suomi toimii kansainvälisesti omalla vahvalla mutta eleettömällä tyylillään. Voisimme kuitenkin ottaa oppia muilta paitsi tasa-arvon edistämässä myös näkyvyyden saamisessa, kokemusten jakamisessa ja markkinoinnissa. Tässä työssä myös me naisjärjestöt haluamme olla mukana.

Monet odottavat meiltä niin Euroopan unionissa, YK:n naisten asema -toimikunnassa rohkeaa, näkyvää ja eteenpäin vievää linjaa naisten oikeuksien edistämässä. Me naisjärjestöissä haluamme, että Suomi voi jatkossakin olla todellinen moottori, joka vie sukupuolten tasa-arvoa eteenpäin sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Meillä on kokemusta ja osaamista, pidetään kiinni aiemmista saavutuksista ja tuodaan uusia, rohkeita avauksia sukupuolten tasa-arvon ja naisten oikeuksien edistämiseksi. Uskon, että meillä yhdessä toimien on tähän kaikki mahdollisuudet ja paljon voitettavaa. Tasa-arvon takapakki on pysäytettävä.